

УДК 81'28:398

М. В. Шарапа,

кандидат філологічних наук, доцент

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

maril2sha@i.ua

ORCID: 0000-0002-9140-0477

МІФОЛОГІЧНІ МОТИВИ КУЛЬТУ ПРЕДКІВ У СЕРЕДНЬОПОЛІСЬКОМУ ОБРЯДОВОМУ ТЕКСТІ ВЕСНЯНО-ЛІТНЬОГО КАЛЕНДАРНОГО ЦИКЛУ

У статті за результатами попередніх наукових досліджень розглянуто особливості сприйняття та формування в народній свідомості культу предків, визначено невербальні одиниці акціонального, реалемного, атрибутивного, локативного, темпорального планів та вербальні одиниці середньополіського обрядового тексту весняно-літнього календарного циклу, у яких репрезентовані міфологічні мотиви цього культу.

Ключові слова: культ предків, весняно-літня календарна обрядовість, обрядовий текст, різнопланові одиниці обрядового тексту.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Взаємна детермінованість вербальних і невербальних елементів матеріальної й духовної культури зумовлює те, що останні є засобами дослідження мови, водночас мова (як елемент і знаряддя культури) є важливим джерелом для реконструкції давньої духовної культури [1: 25]. У сучасному слов'янознавстві сформувалися загальні засади та ряд конкретних методів дослідження традиційної культури загалом та вербального її компонента зокрема, які є ознаками різних слов'янських етнолінгвістичних шкіл. Календарні обряди – одна з основних складових духовної культури народу. Важливе значення для реконструкції прастану слов'янської традиційної народної духовної культури мають дослідження її поліського варіанту, зокрема середньополіської календарної обрядовості весняно-літнього циклу. Етнолінгвістичний аспект такого дослідження сприяє встановленню взаємозв'язків обрядової номінації з особливостями обрядів, з'ясуванню взаємодії вербальних і невербальних складових елементів обрядів за допомогою вивчення мотивів їх постання, розвитку, залучення культурної семантики назв, виявлення тем плану змісту та міфологічних мотивів, які формують обрядовий текст. Розвиток явищ традиційної духовної культури відбувається нерівномірно, більшість елементів не зникають, а змінюються в процесі нашарування, взаємозаміни, переходу в інші сфери побутування, тому розглядаємо обрядовий текст у цілості всіх його компонентів, а також зважаємо на зв'язок обрядовості весняно-літнього циклу з іншими календарними циклами та іншими обрядовими сферами, зокрема поховальною.

Аналіз основних досліджень і публікацій із зазначеної проблеми. Н. Велецкая, порівнюючи різні архаїчні явища слов'янської обрядовості з культом предків та аграрними культурами, по-новому розглядає цикли календарних обрядів, які до неї дослідники пов'язували винятково з землеробськими культурами плодючості. Учена вказує на існування в давнину в традиційній календарній обрядовості рудиментів язичницького ритуалу проводів на "той світ". Так, порівняльний аналіз купальської обрядовості дає змогу автору зробити висновок про те, що в слов'янській народній традиції синтезовано трансформовані, переосмислені, зміщені та поєднані один з одним рудименти ритуалу проводів на "той світ" [2: 98]. Міркування про зв'язок виникнення й формування календарної обрядовості з культом предків та, можливо, давнішим його втіленням – ритуалом проводів на "той світ" викладено також у працях В. Конобродської [3: 20].

Окреслення невирішених питань, порушених у статті. Більшість ґрунтовних етнолінгвістичних досліджень поліського календаря присвячено вивченню окремих його елементів, тому необхідно систематизувати та узагальнити вже наявні відомості щодо однієї із складових народного календаря – весняно-літньої обрядовості, доповнити їх новими матеріалами, зафіксованими в середньополіській зоні, здійснивши їх етнолінгвістичне дослідження, яке передбачає вивчення номінації в етнографічному контексті, із залученням відомостей про культурно-міфологічну мотивацію обрядовості для встановлення зв'язків між вербальними та невербальними обрядовими компонентами.

Мета статті – дослідити міфологічні мотиви культу предків, на основі яких виникли різнопланові одиниці середньополіського обрядового тексту весняно-літнього календарного циклу. Мета передбачає виконання таких **завдань:** за результатами попередніх наукових досліджень з'ясувати особливості сприйняття та формування культу предків у народній свідомості в обрядовому контексті, зокрема пов'язаному з народним календарем; виділити та описати різнопланові одиниці, які репрезентують мотив культу померлих у досліджуваному обрядовому тексті.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В основі постання значної кількості весняно-літніх календарних обрядів лежить культ померлих предків, часто

поєднаний з іншими культами, зокрема, культами рослинності, плодючості тощо. Культ померлих – комплекс міфологічних уявлень про посмертне існування душ померлих, а також про відносини живих та мертвих, який передбачає шанування померлих родичів, від яких залежить добробут живих, полегшення посмертної долі предків, та турботу про їх потойбічне існування, їх поминання, задовбрювання, очікування від них допомоги [4: 227–228].

Існують незаперечні й численні свідчення про зв'язок обрядів поховального культу Європи, зокрема поминання померлих, з визначеними датами календаря – народного й церковного. Такий зв'язок учені пояснюють психологічною асоціацією ідей: зима – смерть – померлі. Але поминальні обряди виконують і в інші пори року: так, весна в народній уяві асоціюється із воскресінням природи – надією на воскресіння померлих, а аграрно-магічні цілі поминальних обрядів можуть бути спільними з іншими календарними обрядами.

З вищими формами культу предків пов'язаний ритуал проведів на "той світ", який визначав формування структури й знакової символіки обрядового циклу язичницьких слов'ян, як і інших народів Європи; його ремінісценції відіграли важливу роль у традиційній обрядовості, календарній і поховальній, наклали свій відбиток у різних проявах фольклорної традиції [2: 203].

Предки (діди, родителі) – особлива категорія персонажів, які є втіленням одночасно "свого" і "чужого", їх сприймають і як "своїх у чужому", і як "чужих у своєму", тому у ставленні до них чітко виявлено дві тенденції: з одного боку – страх, намагання ізолюватися, захистити себе від спілкування з ними, з іншого – пошана та вшановування, намагання підтримати зв'язок [5: 12].

Життєвий цикл, за традиційними уявленнями, продовжувався після смерті й зливався з природним коловоротом. Сферу смерті сприймали як розташовану у світі живих, постійно присутню, але відкриту живому тільки в окремих фрагментах під час надзвичайних ситуацій. Якщо побутове життя намагається уникнути зіткнення з цим постійно відчутним, існуючим поряд світом, то поминальні дні спрямовані на те, щоб виявити цю присутність, зіткнутися живих із сферою смерті [6: 129]. У календарних обрядах можна знайти практично повний набір основних каналів зв'язку й засобів їх встановлення з іншим світом: вода (пускання вінків), вогонь (знищення старих речей у ритуальних вогнищах, знищення опудал), земля (закопування продуктів, розірвання та розкидання опудал, залишків продуктів по землі), дерево (закидування вінків на дерева) тощо. Регулярні ритуали профілактичного характеру загалом мають таку структуру: 1) закликання представників чужого світу; 2) пригощання, тобто перерозподіл благ та цінностей; 3) випровадження "гостей"; 4) поновлення кордонів [5: 11–13].

Важливе місце у весняно-літній календарній обрядовості посідає поминання померлих після Великодніх свят. Учені зауважують, що це свято пов'язане з давнім східним культом божеств рослинності, які вмирають та воскресають. Хоча Великдень – це велике християнське свято, але в деяких великодніх звичаях, зокрема поминальних, збереглися давні язичницькі елементи весняної обрядовості. В. Пропп вбачав у поминанні померлих один із постійних елементів аграрних обрядів, святкувань, які реалізуються в різних формах [7: 25]. На думку вчених, християнському святу передувала язичницька *Красна Горка* (у церковному календарі збігається з наступним після великоднього тижня Хоминим тижнем), у цей день дівчата закликали весну, спалювали солом'яну ляльку з піснями та танцями, символічно проганяли смерть із села мітлами [8: 236–240]. Давність поминальних обрядів підтверджує той факт, що після поминання та плачів зазвичай починалося шумне гуляння з піснями та танцями. Особливо яскраво це мало вияв там, де довше зберігалися старі традиції. Відомо, що в давніх поховальних обрядах обов'язковим кінцевим елементом були ритуальні сміх, жарти, веселощі, які повинні були перемогти смерть, запобігти її негативному впливу та забезпечити життя [5: 90].

Весняне поминання померлих відбувалося в понеділок або вівторок, які в середньополіській традиції мають назви: *Радуниця, Радунець, Радовниця, Радавниця, Радованиця, Радонця, Родонця*, також *Проводи, Могилки, Гробки. Радовниця*, хоча й досить в зміненому та зруйнованому вигляді, майже до наших днів зберегла основні риси давнього поминального ритуалу, який був закріплений за головним святом воскресіння з мертвих – *Великоднем*. Одним із тлумачень назви *Радовниця* є "свято радісного пасхального поминання мертвих у зв'язку з воскресінням Христа". У "Поліському календарі" С. Толстої деякі інформатори зазначають: *Радовниця – це не поминки, цього дня радіють (радуюца); ідуть на кладовище, несуть яйця, паску, вино, гуляють... Це такий день, кажуть, як перший день Паски* [9: 205–206]. За народними повір'ями, предки радіють, якщо їх поминають і приходять з ними христосуватися. Іншим, менш вірогідним тлумаченням цієї назви є наближення до *-род-*, яке ґрунтується на діалектному рос. *родителки* мн. "день поминання мертвих", рос. *родитель* у значенні померлого родича взагалі (рос. *родительський день, родительская суббота*) [7: 30].

Основними елементами весняної поминальної обрядовості були відправлення панахиди в церкві або на кладовищі, відвідування могил померлих родичів із подальшим символічним запрошенням та "пригощанням" померлих та трапезою живих, які можна розглядати як рудименти давніх жертвоприношень духам покійних членів сім'ї (або в пам'ять про них) для зміцнення традицій сім'ї: померлих ніби закликали захистити добробут живих родичів. Жертви в пам'ять про померлих предків

(або предкам) були поширені в усіх народів Європи й склалися насамперед з їжі. Важливим атрибутом поминальних звичаїв післявеликоднього періоду були великодні яйця, які приносили на могили та з'їдали, а частину залишали на цвинтарі для "родичів"; також на лівобережжі Дніпра відомий звичай *катати яйця на могилах* [10: 68]. У чехів великодні яйця підкидали вверх, примовляючи "*родителі, родителі – крашані яйця*", що, імовірно, позначало закликання померлих родичів на пригостання під час Великодня. В основі постановки цих обрядових дій лежать міфологічні уявлення про яйце як символ безсмертя та воскресіння.

У народній традиції, поряд із християнським святом для живих, відоме свято для мертвих – *Навський Великдень* (четвер на Великодньому тижні) (*нав-* походить із псл. *navъ* – 'мрець'; цю назву пов'язують із гр. 'помирати' та 'корабель', лат. *navis* – 'те'; спочатку як назва корабля мертвих, що набула далі значень 'мертві', 'смерть'). Інша назва цього хрононіма має прозору мотивацію – *Великдень мертвих* [3: 252].

Культ померлих у тісному взаємозв'язку з культом природи чітко простежено в обрядовості Зелених свят. За народними уявленнями, на Зелені свята необхідно було вшанувати пам'ять померлих, найчастіше – померлих не своєю смертю [3: 156]. У багатьох середньополіських селах поминання померлих відбувалося не лише після Великодніх свят, але й на Зелені свята (загалом перед Трійцею). Темпоральні ознаки (після Великодніх свят та перед Зеленими святами) можуть мати важливе значення для встановлення та розмежування семантики великодніх та трійцьких поминальних обрядів. Трійцькі поминальні обряди від великодніх відрізняє також можливість поминання померлих не своєю смертю, на що вказують численні свідчення інформаторів. Зауважимо, що під час великоднього поминання завжди *йшли на могили*, а, поминаючи померлих на Зелені свята, рідко йшли на могили, бо боялися, найчастіше поминання відбувалося в церкві або вдома (готували й ставили вечерю для померлих родичів). Отже, в основі великоднього поминання мотив ушанування померлих предків зосереджений у намаганні забезпечити їхнє перебування в небесному царстві, залучити їх до відчуття радості воскресіння, а в трійцьких поминальних обрядах цей мотив більше спрямований на задобрювання померлих предків, намагання попередити їх появу на землі і нейтралізувати їх негативний вплив.

Уявлення про померлих в обрядовості Зелених свят сконцентровано в образах міфологічних персонажів – *русалок*. Образ русалки в народних уявленнях досить різноплановий, що зумовлено різними аспектами сприйняття таких ознак: їхнього походження, зовнішності, місць перебування, шкідливих чи корисних функцій [11: 90–106]. Суперечливим питанням наукових дискусій була спроба з'ясування генези образів русалок. Так, на думку О. Веселовського, Є. Анічкова, О. Афанасєва, М. Сумцова, русалки становлять душі померлих предків, тобто *нав'ї* (звідси й варіанти назв: *навки, нявки, мавки*). Д. Зеленін вніс суттєві уточнення, наполягаючи на принциповому розмежуванні душ померлих родичів та "заложних" покійників, тобто померлих протиприродною смертю, а значить, найбільш небезпечних. Це зумовило появу в образі русалки багатьох рис, властивих нечистій силі, на вигнання якої спрямований обряд *проводів*. Є. Померанцева, погоджуючись із думкою Д. Зеленина, вказує також на те, що образ русалки має зв'язок із природою, з лісом та водою, з весняно-літніми обрядами, з культом плодючості. На зв'язок русалок зі стихіями природи (водою, рослинністю), врожайністю полів вказував також С. Токарев [11: 89]. Так, у трійцьких обрядах прикрашання будівель та воріт гілками беріз або встановлення цих дерев у подвір'ї, щоб *русалки на них гоїдалися, проводів русалки* [11: 108–121], повір'ях про перебування русалок *у житі, у лісі, у воді*, а також *на небесах, на кладовищах* тощо, у русальних піснях чітко виявлено зв'язок русалок з рослинністю та культом померлих.

У середньополіських обрядових текстах підтвердження про належність русалок до світу померлих знаходимо в такій інформації: *померлі на Трійцькому (Русальному) тижні, на Трійцю, після Трійці (два тижні); нехрещені померлі на Русальному тижні; народжені й померлі на Русальному тижні; народжені на Трійцькому тижні, на Трійцю; померлі нехрещеними; дівчата-утоплениці; утопленики; молоді утопленики; померлі нехрещені діти*; зовнішній вигляд русалок, зокрема одяг (дівчата-русалки з'являлися у тому одязі, у якому були поховані, або в білому одязі); звідки вони з'являлися та куди зникали: *той світ, могили, кладовище, небо*.

У народній свідомості ставлення до русалок неоднозначне: в одних регіонах до них ставилися з повагою, бо вони охороняли ниви, ліси та воду, але в багатьох діалектно-культурних зонах русалок вважали *нечистою силою*, якої треба остерігатися, бо вона може заподіяти шкоду: *залоскотати, налякати, втопити, задушити* тощо. Найчастіше люди боялися русалок і намагалися уникнути зустрічей з ними, на що вказують оповіді інформаторів про зустрічі з русалками. Повір'я про русалок складаються зі значної кількості заборон, виконання яких повинно було забезпечити невторчання русалок у життя людей або нейтралізувати їх негативний вплив: *мести хату, прати, прясти, залишати дітей без нагляду, купатися, шити* (інформація про заборону шити на Русальному тижні, зафіксована в західній частині середньополіського ареалу, має таке пояснення: "якщо в кого є утопленик, то на Русальницю не шиють і не перуть весь тиждень – для утопленика, щоб у роду ніхто не втопився" [9: 216]).

У поліських повір'ях та обрядових діях Зелених свят відбито мотиви вшанування та відлякування русалок, тобто їх зустріч і проводи, що вказує на неоднозначне ставлення народу до цих міфічних істот. Так, наприклад, метою обряду прикрашання зеленню дворів та будівель був захист осель від небажаної появи русалок, а в обрядах *завивання вінків* та "проводів" русалок ці мотиви взаємопов'язані. Поєднання в обрядах мотивів вшанування та відлякування русалок є реалізацією опозиції *добро : зло, цей світ : той світ* і відбиттям тенденції в розвитку поминальної обрядовості – зміцнення межі *життя / смерть*, щоб запобігти згубному впливу смерті та розімкнення цієї межі, щоб налагодити контакт із померлим, який сприятиме забезпеченню добробуту, успіхів, життя та здоров'я [3: 28–29].

Отже, у середньополіських обрядових текстах мотив померлих предків представлений такими одиницями: **акціонального плану:** *відвідування* могил предків – 'поминальний обряд виявлення почесей померлим предкам'; *качання* яєць на могилах – 'намагання передати енергію освяченого продукта померлим предкам, залучити їх до святкування, сприяти забезпеченню їхнього перебування у небесному царстві'; *закопування* яєць у могили, під хрестом – 'тс'; *приготування* вечері для померлих предків – 'тс'; *залишати* вечерю та посуд на столі для померлих предків – 'тс'; *прикрашання* будівель та воріт гілками дерев, зокрема, беріз, зеленню (також мотив рослинності) – 'організація простору для перебування душ померлих предків'; *установлення* беріз на подвір'ї – 'тс'; **реалемного плану:** *вінок* – 'атрибут одягу русалок'; *паска* та *яйця* – 'освячені великодні продукти, які приносять на могили у поминальні дні після Великодня'; *яйце* – 'символ життя, воскресіння'; *ритуальний обід* або *вечеря* – 'ритуальна їжа, яку готують і залишають на столі для померлих предків (найчастіше під час трійцьких свят)'; **агентивного плану:** *померлі предки* – 'представники того світу, яким виявляли почесі в поминальних обрядах'; *русалки* – 1) 'тс'; 2) 'померлі не своєю смертю'; **атрибутивного плану:** *білий одяг* – 'ознака предстанків того світу, найчастіше русалок'; **локативного плану:** *церква* – 'місце, де служать панахиду за померлими'; *кладовище* – 1) 'місце проведення поминальних обрядів', 2) 'місце, звідки з'являлися та куди зникали русалки'; *могила* – 1) 'місце розташування обрядової їжі'; 2) 'місце проведення поминальних обрядових дій'; 3) 'місце, звідки з'являлися та куди зникали русалки'; *небо* – 'тс'; **темпорального плану:** *після Великодня* – 'період календарних поминок'; *перед Трійцею* – 'період календарних поминок на вшанування померлих передчасною й насильницькою смертю'; *на Трійцю* – 'тс'; *у суботу до обіду* – 'час появи русалок'; *у понеділок після обіду* – 'час зникнення русалок'; *Трійця* – 'період появи русалок на землі'; *тиждень після Трійці* – 'тс'; **вербального плану:** *свято мертвих*; *поминальні дні*; *прибирати могили*; *ходити на кладовище (на могилки)*; *носити вечерю (панахиду)*; *наймати панахиду*; *поминати померлих, проводити мертвих*; *ставити обід на могилках*; *накривати (покривати) могили рушником (полотенцем)*; *служити над могилою, відправляти на могили*; *втопити русалку* – 'повечеряти в день проводів русалок (понеділок, який має назву Русалка)'; *справляти деди (деди)* – 'виконувати обряд поминання померлих у п'ятницю перед Трійцею'; та фольклорні обрядові тексти: *русальні пісні*; *повір'я про русалок*; *оповіді про зустрічі з русалками*.

Міфологічні мотиви культу померлих зумовили виникнення й обрядових дій, спрямованих на забезпечення легкого переходу з цього світу на той; полегшення перебування померлих на тому світі за допомогою освячених обрядових предметів. Ці обрядові дії репрезентовані такими одиницями: акціонального плану: *використання* освячених свічок (найчастіше стрітенських) – 'магічний ритуал, спрямований на забезпечення полегшування агонії та прискорення настання смерті'; *покласти* у подушку померлому освячене трійцьке зілля – 'магічний ритуал, спрямований на полегшення перебування померлого на тому світі'; реалемного плану: *стрітенська (громнична) свічка* – 1) 'свічка, яку дають у руки помираючому для полегшення агонії та прискорення настання смерті', 2) 'свічка, яку запалюють біля покійника'; *страсна свічка* – 'тс'; атрибутивного плану: *освячена свічка* – 'ознака, яка вказує на магічні властивості обрядового предмета, на необхідність його застосування в поховальних обрядах'; *освячене зілля* – 'тс'; темпорального плану: *Стрітення* – 'період освячення свічок, які використовують у поховальних обрядах'; *Чистий четвер* – 'тс'; *Зелені свята* – 'період освячення зілля, яке кладуть у подушку померлому'; вербального плану: *давати стрітенську свічку померлому, класти у подушку померлого трійцьке зілля*.

Висновки та перспективи подальшого дослідження проблеми. Культ померлих предків, який лежить в основі формування значної кількості елементів весняно-літньої обрядовості, виник на основі давніх уявлень про потойбічне існування душ померлих і віру в їх можливості впливу на різні сфери людського існування. В обрядовому тексті реалізації таких опозицій: *живі : мертві, цей світ : той світ, своє : чуже, добро : зло, зустріч : проводи* тощо є складовими давніх народних уявлень про *картину світу*. Постановка весняно-літніх середньополіських обрядів як цілості, як своєрідного *культурного тексту* відбувалося на основі різних мотивів, за різних умов та в різні часові проміжки. Отже, дослідження цього календарного циклу вимагає подальшого виявлення таких архаїчних рис, які є рудиментами давньої слов'янської традиційної народної духовної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Конобродська В. Л. Поняття семантики в культурному контексті / В. Л. Конобродська // Етнолінгвістичні студії. 1. – Житомир : Полісся, 2007. – С. 23–37.
2. Велецкая Н. Н. Языческая символика славянских архаических ритуалов / Н. Н. Велецкая. – М. : Наука, 1978. – 239 с.
3. Конобродська В. Л. Поліський поховальний і поминальні обряди / В. Л. Конобродська. – Т. 1. – Етнолінгвістичні студії. – Житомир : Полісся, 2007. – 356 с.
4. Славянские древности : Этнолингвистический словарь : в 5-ти тт. / под общ. ред. Н. И. Толстого. – Т. 2. – М. : Международные отношения, 1999. – 704 с.
5. Байбурин А. К. Ритуал в традиционной культуре : Структурно-семантический анализ восточнославянских обрядов / А. К. Байбурин. – СПб. : Наука, 1993. – 225 с.
6. Седакова О. А. Поминальные дни и статья Д. К. Зеленина "Древнерусский языческий культ "заложных" покойников" / О. А. Седакова // Проблемы славянской этнографии. – Л. : Наука, – 1979. – С. 123–130.
7. Пропп В. Я. Русские аграрные праздники. (Опыт историко-этнографического исследования) / В. Я. Пропп. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1963. – 143 с.
8. Костомаров М. І. Слов'янська міфологія / М. І. Костомаров. – К. : Либідь, 1994. – 384 с.
9. Толстая С. М. Полесский народный календарь / С. М. Толстая. – М. : Индрик, 2005. – 600 с.
10. Агапкина Т. А. Очерки весенней обрядности Полесья / Т. А. Агапкина // Славянский и балканский фольклор. Этнолингвистическое изучение Полесья. – М. : Индрик, 1995. – С. 21–107.
11. Виноградова Л. Н. Мифологический аспект полесской "русальной" традиции / Л. Н. Виноградова // Славянский и балканский фольклор. Духовная культура Полесья на общеславянском фоне. – М. : Индрик, 1986. – С. 88–134.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Konobrodska V. L. Poniattia semantyky v kul'turnomu konteksti [The Concept of Semantics in a Cultural Context] / V. L. Konobrodska // Etnolinhvistychni studii [Ethnolinguistic Studios]. – T. 1. – Zhytomyr : Polissia, 2007. – S. 23–37.
2. Veletskaia N. N. Yazycheskaia simbolika slavyanskikh arkhaiskikh ritualov [The Pagan Symbolism of the Slavic Archaic Rituals] / N. N. Veletskaia. – M. : Nauka, 1978. – 239 s.
3. Konobrodska V. L. Poliskyi pokhoval'nyi i pomynal'ni obriady [Polissky Funeral and Memorial Ceremonies] / V. L. Konobrodska // Etnolinhvistychni studii [Ethnolinguistic Studios]. – T. 1. – Zhytomyr : Polissia, 2007. – 356 s.
4. Slavyanskie drevnosti [Slavic Antiquities : Ethnolinguistic Dictionary] : [etnolingvisticheskii slovar'] : v 5-ti tt. / pod obshch. red. N. I. Tolstogo. – T. 2. – M. : Mezhdunarodnye otnosheniia, 1999. – 704 s.
5. Bayburin A. K. Ritual v traditsionnoi kul'ture : strukturno-semanticheskii analiz vostochnoslavyskikh obriadov [Ritual in Traditional Culture : Structural-Semantic Analysis of Eastern Slavic Rituals] / A. K. Bayburin. – SPb. : Nauka, 1993. – 225 s.
6. Sedakova O. A. Pominal'nye dni i statia D. K. Zelenina "Drevnerusskii yazycheskii kul't "zalozhnykh" pokoinikov" [Memorial Days and the Article by d. K. Zelenin "Old Russian Pagan Cult" of the Mortal "Dead"] / O. A. Sedakova // Problemy slavyanskoi etnografii [Problems of Slavic ethnography]. – L. : Nauka, – 1979. – S. 123–130.
7. Propp V. Ya. Russkie agrarnye prazdniki. (Opyt istoriko-etnograficheskogo issledovaniia) [Russian Agrarian Holidays] / V. Ya. Propp. – L. : Izd-vo LGU, 1963. – 143 s.
8. Kostomarov M. I. Slov'ianska mifolohiia [Slavic Mythology] / M. I. Kostomarov. – K. : Lybid, 1994. – 384 s.
9. Tolstaya S. M. Polesskii narodnyi kalendar' [Polissky Folk Calendar] / S. M. Tolstaya. – M. : Indrik, 2005. – 600 s.
10. Agapkina T. A. Ocherki vesennei obriadnosti Polesia [Essays of Spring Rituals of Polissya] / T. A. Agapkina // Slavyanskii i balkanskii fol'klor. Etnolingvisticheskoe izuchenie Polesia [Slavic and Balkan folklore. Ethnolinguistic Study of Polissia]. – M. : Indrik, 1995. – S. 21–107.
11. Vinogradova L. N. Mifologicheskii aspekt polesskoi "rusal'noi" traditsii [Mythological Aspect of the Polish "Rusal" Tradition] / L. N. Vinogradova // Slavyanskii i balkanskii fol'klor. Dukhovnaia kul'tura Polesiana obshchslavyanskom fone [Slavic and Balkan Folklore. The Spiritual Culture of Polissia on a Pan-Slavic Background]. – M. : Indrik, 1986. – S. 88–134.

Шарапа М. В. Мифологические мотивы культа предков в среднеполесском обрядовом тексте весенне-летнего календарного цикла.

В статье за результатами прошлых научных исследований рассмотрены особенности восприятия и формирования в народном сознании культа предков, определены невербальные единицы акционального, реалемного, атрибутивного, локативного, темпорального планов и вербальные единицы среднеполесского обрядового текста весенне-летнего календарного цикла, в которых репрезентированы мифологические мотивы этого культа.

Ключевые слова: культ предков, весенне-летняя календарная обрядность, обрядовый текст, разноплановые единицы обрядового текста.

Sharapa M. V. Mythological Motives of the Ancestor Worship in the Middle Polissya Ritual Text of the Spring-Summer Calendarian Cycle.

Calendarian rites are one of the main components of the spiritual culture of the nation. An important value for reconstruction of the ancient condition of Slavic traditional folk spiritual culture is the study of its polissya variant, in particular the Middle Polissya calendarian ritual of the spring-summer cycle. Development of the phenomena of traditional spiritual culture is uneven, most of the elements do not disappear, but change in the process of stratification, interchange, transition to other spheres of existence, therefore, we consider ritual text in the entity of its components, and we also take into consideration connection of rituals of the spring-summer cycle with other ceremonial spheres, in particular with funeral sphere. The main place in the spring-summer cycle takes commemoration of those who perished after Easter. Also, the cult of the dead in close connection with the cult of nature is clearly traced in the ritual of the Green holidays. The mythological motives of this cult are presented in non-verbal units of the main, religious, attributive, locative, and temporal plans and in verbal units of the Middle Polissya ritual text of the spring-summer calendarian cycle. In the ritual text, the following opposition is being implemented: alive: dead, this world: that world, its: alien, good: evil, meeting: wars, etc., they are part of the ancient folk notions about the picture of the world. Consequently, the study of this calendar cycle requires further identification of such archaic features that are the rudiments of the ancient Slavic traditional folk spiritual culture.

Key words: *cult of ancestors, spring-summer calendar ceremony, ritual text, diverse units of the ritual text.*